

سندی تازه در باره میرزا تقی خان امیر کبیر

موارد اختلاف ناصرالدین شاه با امیر کبیر

درباره بدگمانی ناصرالدین شاه نسبت به امیر کبیر و برکناری او، محققان و مورخان مطالب بسیار نوشته‌اند که بعضاً هم از تعصب خالی نیست ولی آنچه متفق علیه ارباب تحقیق می‌باشد این است که غرور ذاتی امیر کبیر، یکی از موجبات برانگیختن بدگمانی شاه بسوده است. من بهیچ روی نمی‌خواهم در این زمینه داوری تازه پیش آورم و بلکه می‌خواهم در این مقاله، سند جالب و نویافته‌ئی را ارائه دهم که متعلق به امیر کبیر می‌باشد و درست یکسال پیش از برکناری او تنظیم شده است، امیر کبیر در این سند تعهداتی نموده و تعهدات همین سند، قسمتی از موارد اختلاف ناصرالدین شاه را با امیر کبیر روشن می‌نماید و چنین بنظر می‌رسد که امیر کبیر بتعهدات خود عمل نکرده و اگر عمل می‌کرد سوء ظن شاه را برطرف می‌نمود و یکسال بعد برکنار نمی‌شد و به آن سرنوشت تأسف‌انگیز دچار نمی‌گردید.

☆ آقای ابراهیم صفائی، از شاعران نغزگفتار و پژوهشگران صاحب‌نظر معاصر.

پاره‌ئی از تعهدات این سند از درشت‌خوئی و قدرت‌طلبی نامحدود امیر کبیر در سال‌های ۱۲۶۴ تا ۱۲۶۷ حکایت می‌کند. زیرا در این تعهدات محدودیت اختیارات و نرمش رفتار خود را منقب و ملتزم شده‌است.

نخستین و یازدهمین تعهد مندرج در این سند تلویحاً به برکناری او از صدارت و سلب لقب «امیر کبیر» در محرم ۱۲۶۷ دلالت دارد، درحالی‌که چنین نکته‌ئی در هیچ مأخذ تاریخی ذکر نشده و بسا ممکن است در محرم ۱۲۶۷ خلع صدارت و سلب لقب از وی چند روز پیش بطول نیانجامیده باشد.

بهر حال متن سند و کلیشه آن عرضه می‌شود، شاید در تحقیقات تاریخی، دربارهٔ افول ستارهٔ اقبال امیر کبیر، نکات تازه‌ئی را روشن کند و راه داوری تازه‌ئی را بگشاید. اصل سند متعلق به وزارت امور خارجه و در آرشیو کتابهای اسناد خطی آن وزارت خانه موجود میباشد و پشت سند که معمولاً جای مهر صاحب سند بوده با کاغذ چسبیده شده و اثر مهر امیر کبیر معلوم نیست، لیکن در تعلق این سند به امیر کبیر، بخصوص با توجه به مندرجات آن، جای هیچگونه تردید نخواهد بود.

اینک متن تعهدات امیر کبیر:

هو

این غلام از روز اول خود را ادنی نو کربلهٔ عالم روحانفاده میدانم و هیچ عزتی در

دنیا بر خود نمیدانم مگر بعد از فضل خدا بحکم و مرحمت پادشاه عالم پناه روحانفاده و ماترم

هستم که از قرار فرمایش سرکار همایون اطاعت حکم همایون را در کمال رضا انشاء الله تعالی.

۱- این غلام بمنصب و لقب امیر نظامی کمال شکر گذاری دارد.

۲- معلوم است که این غلام خوب و بد همه را مقدر آسمانی و بسته بحکم همایون میدانم و از

احادی در دل خیالی نکرده و ندارم، بنوکرهای پادشاهی بغیر ادب رفتاری نخواهم کرد.

۳- اعتماد الدوله و مستوفی الممالک معلوم است با حکم همایون در همه محاسبات باید مداخله

داشته و هر وقت احضار بحضور برای حساب می‌شوند این بنده هم همراه شرفیاب

خاکبای همایون می‌شود.

۴- این غلام در این دولت ابد مدت هرگز اختیاری، در عزل و نصب نداشته‌ام و بعد از اینهم

استدعای همچنین اختیاری نخواهم کرد و آشکار است که این قدرت مختص ذات
همایون است.

۵- این غلام ابداً در کار دول خارجه تحریراً و تقریراً مداخله نخواهم کرد و باید جمیع
نوشتجات و سروکار آنها با وزیر دول خارجه باشد و این غلام را ابداً رجوعی نیست
و همه باید بعرض خاکپای همایون بتوسط او برسد.

۶- هر که رایشاه روحانفاده بحکومتی مأمور فرمایند یا منصب بنوکرهای قدیم یا جدید
با ازدیاد مواجب مرحمت فرمایند این غلام عرض و جسارتی نخواهد کرد.

۷- در امورات شهر طهران این بنده را مداخله نیست و بدیهی است باید همه به خاکپای
همایون عرض شود و حکم همایون صادر شود.

۸- و باید انشاءالله مردم عرایض خود را هر روز بی واسطه به خاکپای همایون عرض نمایند.

۹- این غلام را ابداً تکلیف کرنش سابقاً بمردم نبوده و حالاً هم چنان تکلیفی و خواهشی
نخواهد بود.

۱۰- این غلام انشاءالله فحش و نالایق بکسی نخواهد گفت و مردم را ابداً از شنود معلوم
است حکم و قابلیت ندارم بترسانم، ترس و واهمه مردم باید با سیاست پادشاه روحانفاده
باشد.

۱۱- خدا و پیغمبر خدا شهادت است که دستخط همایون را مثل وحی منزل دانسته و از آداب
نوکری و ... کوتاهی نخواهد کرد.

معلوم است باید مطالب جمیع حکام و نظم و مهوریات را به اجازه خاکپای همایون عرض نماید
بشرط حیات بانجام رساند و معلوم است حد آنرا ندارم که تخلف از حکم نسایم تحریراً

فی شهر محرم ۱۲۶۷.

این علم از زور یادماند و بقدم عالم روحانی امیرانم در هیچ علم در دنیا

ز خوف نه ایم سر بر افشای بکم دعوت است چنانچه در حاکمان و علمای

از فرانسس سکاره ارن طاعت حکم با اوان کور کور و اوان

تقدم در این وقت از نظر
تقدم در این وقت از نظر
تقدم در این وقت از نظر
تقدم در این وقت از نظر

تقدم در این وقت از نظر
تقدم در این وقت از نظر
تقدم در این وقت از نظر
تقدم در این وقت از نظر

تقدم در این وقت از نظر
تقدم در این وقت از نظر
تقدم در این وقت از نظر
تقدم در این وقت از نظر

تقدم در این وقت از نظر
تقدم در این وقت از نظر
تقدم در این وقت از نظر
تقدم در این وقت از نظر

تقدم در این وقت از نظر
تقدم در این وقت از نظر
تقدم در این وقت از نظر
تقدم در این وقت از نظر